

Natuur.oriolus

bpost
PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE

Retouradres: Natuurpunt,
Coxiestraat 11, 2800 Mechelen

VLAAMS DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VOOR ORNITHOLOGIE | JANUARI-FEBRUARI-MAART 2015 | JG 81 | NR 1
NATUURPUNT | COXIESTRAAT 11 | B-2800 MECHELEN

natuurpunt
Studie

Afname Grutto in de
Noorderkempen

1

Fenologie 2014

7

Houtduivencrash winter
2014-2015

19

Aantal overwinterende Houtduiven gehalveerd 2014-2015

» Marc Herremans

Het aantal overwinterende Houtduiven *Columba palumbus* nam in de afgelopen 15 jaar Vlaanderen sterk toe. Aan die trend kwam de afgelopen winter 2014-2015 abrupt een einde toen de aantallen opnieuw halveerden. Daarmee komen we ongeveer terug op het niveau van 25 jaar geleden.

» Dergelijke grote groepen Houtduiven *Columba palumbus* waren in de winter 2014-2015 heel wat dunner gezaaid dan de voorgaande. 11 november 2014. Sint-Jan-in-Eremo (O) (Foto: Walter Hamelinck)

Inleiding

Afgelopen winter vonden in Vlaanderen rond de jaarwisseling voor het 26ste jaar PTT-tellingen (Punt-Transect-Tellingen) plaats. Over de voornaamste winnaars en verliezers werd na 20 jaar tellen gerapporteerd (Herremans 2010a). Houtduif was één van de belangrijkste winnaars die de afgelopen jaren de wintertellingen helemaal was gaan domineren, wat het begrip “verduiving” van het winterland-schap opleverde (Herremans 2008, 2010ab).

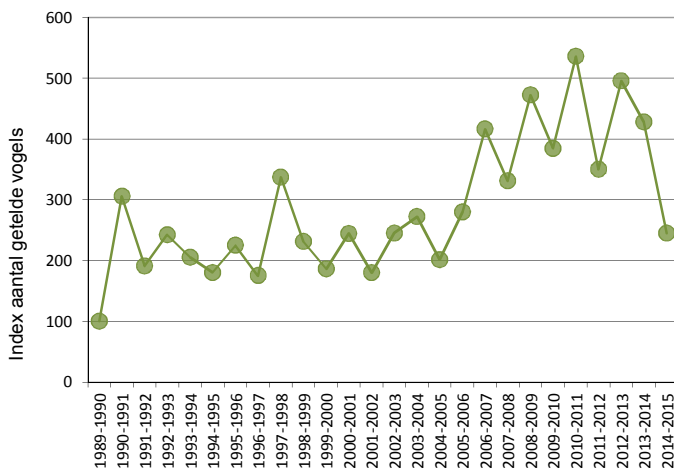
Plots helemaal anders

Het aantal in de PTT-routes getelde Houtduiven schommelt flink van jaar tot jaar. Dat heeft te maken met de grote groepen van soms honderden vogels waarin de soort in de winter voorkomt. Toevallig een paar van die groepen meer of minder tegenkomen in de 50-60 telroutes die Vlaanderen rijk is, kan dan al een flink verschil maken. De grootste daling in opeenvolgende jaren bedroeg 35% tussen 2010/2011 en 2011/2012. Afgelopen winter 2014-2015 zag het er plots helemaal anders uit, met een nooit eerder geziene daling van 43% (Figuur 1). Daarmee belanden we in één keer ongeveer op het

niveau van 15-20 jaar geleden, voor de grote toename. Het aantal telpunten waar Houtduiven werden waargenomen, nam slechts met 18% af, m.a.w. de vogels zaten in kleinere groepjes verspreid. In de winters 2012-2013 en 2013-2014 werden op respectievelijk 26% en 23% van alle telroutes meer dan 500 Houtduiven geteld. Afgelopen winter was dat nog op 3,7% van de routes het geval. Toch bleef het maximale aantal per telling de afgelopen jaren constant op 2700-2900 Houtduiven, inclusief de afgelopen winter. Er bleven vorige winter dus nog wel een paar hele grote concentraties over, maar op veel minder plaatsen kwamen nog grote aantallen duiven voor.

Hoe komt dit nu ?

Gezien het omvangrijke mastjaar van Beuk en eiken, zou het kunnen dat er in het najaar van 2014 minder trekkende Houtduiven naar België gekomen zijn. Trektellingen geven echter een volledig tegenovergesteld beeld: normaal worden er zo'n 1,5 miljoen overtrekkende Houtduiven opgetekend in het najaar, maar in 2014 waren er dat 3x meer dan normaal, met een dijk van een record van zo'n 4,5 miljoen getelde vogels (webref. 1). Maar dit moeten we toch nuance-

► **Figuur 1.** Index voor het aantal Houtduiven *Columba palumbus* in de PTT winter-tellingen (t.o.v. startwaarde 1989-1990 = 100%).

► **Figure 1.** Index for the abundance of Wood Pigeons *Columba palumbus* in point-transect-counts during winter (starting point 1989-1990 = 100%).

ren. Er werd al vroeger aangetoond dat de grootste aantallen doortrekkers Scandinavische vogels zijn die in oktober-begin november snel over het oosten van het land doortrekken; de blijvers komen later (Herremans 2010b). Dat is ook wat we in 2014 zien: er waren ongekende aantallen vroeg op doortrek over het oosten van het land, maar de aantallen die na half november geteld werden, lagen in 2014 beduidend lager dan de voorgaande jaren (webref. 2). De vogels zijn er dus wel geweest, ze zijn alleen veel minder gebleven dan we de afgelopen jaren gewend waren; vooral de late aankomst die zich dan over het land verspreidt om te blijven, was zwakker in 2014.

In de tuinvogeltelling nam het aantal Houtduiven de afgelopen winter anderzijds wel toe: zelfs met ca. 30%! In steden en tuinen zaten er dus wél meer. Maar dat zijn hoofdzakelijk onze plaatselijke broedvogels, terwijl de schuwe groepen overwinterende trekduiven meer op het platteland blijven. De meeste PTT-routes worden echter in veld en bos gelopen, en daar scheelde er duidelijk wat.

De sterke 'verduiving' van Vlaanderen in de winter de afgelopen 15 jaar viel samen met de toename van de maïsteelt, die zorgt voor grote hoeveelheden oogstresten als wintervoeder (Herremans 2010b). En net daar is recent flinke verandering in gekomen. Een steeds groter percentage van de maïstoppel wordt nog voor de winter omgeploegd en/of ingezaaid (met gras of wintergraan), waardoor de foerageermogelijkheden voor duiven drastisch afnemen. En allicht niet alleen voor Houtduiven: de twee laatste winters waren in de tuinen ook record winters voor vinken, en dat ondanks het sterke mastjaar van Beuken in 2014.

Herremans (2010b) stelde dat een reductie van de oppervlakte oogstresten van maïs kon helpen om de winterpopulatie Houtduiven

(en andere grote vogels als kraaiachtigen en ganzen) te verminderen en dat dit wél efficiënt zou zijn in tegenstelling tot afschot. Dat scenario blijkt zich ondertussen aan het voltrekken te zijn. Ook bij Zwarte Kraai *Corvus corone* zien we trouwens in de PTT cijfers van afgelopen twee winters na een toenemende trend van 15 jaar een plotse terugval met 29%. Vermits echter ook veel kleine zangvogels afhankelijk zijn geworden van oogstresten in het totaal verschaalde landbouwlanschap, valt te vrezen dat er ook bij andere soorten opnieuw klappen gaan vallen. Veranderingen in landgebruik volgen uit lokale gewoonten en regelgeving. Het is dus best mogelijk dat de afname van overwinterende Houtduiven een lokaal Vlaams patroon is. Bovendien worden maar 3 PTT-routes geteld in West-Vlaanderen, waardoor we dus niet zeker zijn of de huidige resultaten ook daar helemaal van toepassing zijn.

Dankwoord

Dank aan de vele deskundige vrijwilligers die zich al jaren de diverse vogeltelprogramma's in Vlaanderen uitvoeren (PTT, trekellingen, tuinvogeltellingen, ...).

Marc Herremans, Natuurpunt Studie, Coxiestraat 11, B- 2800 Mechelen; marc.herremans@natuurpunt.be

Referenties

- Herremans M. 2008. Punt-Transect-Tellingen: alleen nog van die "zwette en dèjve". *Natuur.oriolus* 74(2): 71-80.
- Herremans M. 2010a. 20 jaar PTT-tellingen: grootste winnaars en verliezers. *Natuur.oriolus* 76(4): 113-121.
- Herremans M. 2010b. Houtduivenweekend schiet zijn doel voorbij. *Natuur.focus* 9(1): 29-34.

Webreferenties:

- link 1. <http://trektellen.nl/species/trend/2/-1/233/-2>
- link 2. <http://trektellen.nl/species/graph/2/-1/233/-2?jaar=2014&jaar2=2013&jaar3=&>

Summary

*The number of wintering Wood Pigeons *Columba palumbus* increased strongly in Flanders during the last 15 years. This increase changed abruptly during winter 2014-2015, when numbers were halved, resulting in about the same number of birds as 25 years ago. Changes in land-use, particularly the reduction of remaining maïs stubble appears to be one of the main causes.*

Résumé

*Le nombre de Pigeons ramiers *Columba palumbus* a fortement augmenté en Flandre ces quinze dernières années. Mais ce phénomène a connu un revirement abrupt pendant l'hiver 2014-2015. Les nombres ont été réduits de moitié et sont comparables à ceux d'il y a 25 années. Les changements dans l'utilisation des terres, en particulier la baisse des restes de maïs, semblent être les principales causes*